

теонимний, эргонимний, топонимний, хрононимний, хремотонимний, идеонимний, — которые имеют разную степень онимной насыщенности и важности. Идеонимный сектор поэтонимосферы саги С. Мейер «Сумерки» складывается из таких подсекторов: учебно-образовательного — 50 %; развлекательного — 29,2 %; информационного — 20,8 %. Такая структура идеонимного сектора поэтонимосферы данного цикла романов даёт возможность выявить концептуализованные доминирующие особенности главных персонажей.

Ключевые слова: поэтонимосфера, идеоним, свободный ассоциативный эксперимент, ассоциативный гештальт.

Elena Yu. KARPENKO,

Doctor of Philology, Professor, Head of English Grammar Department of Odessa I. I. Mechnikov National University; 24/26 Francuzskij Boulevard, rooms 131, 132, Odessa, 65058, Ukraine; tel.: +38 093 0288888; e-mail: elena_karpenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5576-6781

Valeria V. SEREBRYAKOVA,

lecturer of English for professional purposes, Odessa National Maritime University; 34 Mechnikov Str., Odessa, 65029, Ukraine

IDEONYMIC SECTOR OF S. MEYER'S SAGA «TWILIGHT»

Summary. Poetonymic sphere of S. Meyer's saga is treated in this article as an organized and complex system of interconnected proper names. The *purpose* of this article is to establish peculiarities of organization of ideonyms in S. Meyer's artistic prose. The *object* of this investigation are ideonyms of the cycle, the *subject* — peculiarities of their functioning in the poetonymic sphere of the literary work. As the *material* for this investigation the cycle of phantasy novels with a general title «The Twilight Saga» was selected. **Results.** The poetonymic sphere of this cycle comprises seven sectors: anthroponymic, theonymic, ergonymic, toponymic, chrononymic, chremonymic, ideonymic, which have different degrees of onymic saturation and importance. The ideonymic sector consists of the following subsectors: educational — 50 %; recreational — 29,2 %; informational — 20,8 %. The present structure of the ideonymic sector of the analyzed novel cycle gives the possibility to highlight the conceptualized dominant features of the main characters.

Key words: poetonymic sphere, ideonym, free associative experiment, associative gestalt.

Статтю отримано 6.11.2016 р.

УДК 811.161.2'373.2: 821.161.2 Стус 1/7.08

ЛУПОЛ Алла Вікторівна,

старший викладач кафедри українознавства та лінгводидактики Одеської національної академії харчових технологій імені М. В. Ломоносова; вул. Канатна, 112, м. Одеса, 65039, Україна; тел.: 066 7941087; e-mail: ali_ka5@mail.ru; ORCID ID: 0000-0001-7423-0800

ОНИМНИ ДОМІНАНТИ В ІДІОЛЕКТІ В. СТУСА

Анотація. *Мета* статті полягає у виокремленні найчастотніших онімів у поезії В. Стуса, які виступають потужними маркерами ідіолекту митця і виявляють характерні поняттєві центри його світовиміру. Аналіз скеровано на систематизацію, встановлення динаміки вживань та виокремлення пріоритетних онімних розрядів у поетичному доробку В. Стуса. Відповідно до цього *об'єктом* пропонованої статті став ідіостиль В. Стуса, *предметом* — структура онімного простору творів поета. Для отримання достовірних даних у роботі застосовано *методи* опису, індукції та дедукції, кількісних підрахунків, а також компонентний і контекстуально-інтерпретаційний методи. **Результатом** роботи стало всебічне обґрунтування важливості онімного компонента в ідіостилі поета та виокремлення пріоритетних власних назв, ужитих у його творах. **Висновки:** основні розряди власних назв у творчості В. Стуса зосереджено в антропонімному й топонімному сегменті авторського ономапростору, проте доволі потужне функційне навантаження виконують інші розряди власних назв, які виступають маркерами його ідіолектної специфіки.

Ключові слова: онімний простір, антропонім, топонім, теонім, ідіолект, Василь Стус.

В сучасних лінгвістичних студіях активну увагу науковців привертає вивчення специфічних особливостей ідіолекту майстрів красного письменства, що дає змогу не лише поглибити відомості про джерельні орієнтири й домінанти національного світобачення, а й виокремити оригінальні авторські лінгвоментальні стратагеми, що ілюструють самотутність і неповторність індивідуальної інтерпретації буттєвого простору (С. Єрмоленко, Л. Мацько, О. Пономарів,

В. Чабаненко). Проте, опрацюючи художнє мовлення, вчені найчастіше звертаються до реконструкції апеллятивного шару лексики, залишаючи онімні складники на периферії наукової кваліфікації, що, у свою чергу, зредуковує об'єктивність і переконливість отриманих результатів, оскільки в систематичі ідіостилі письменника, його ментальному лексиконі онімія виступає вагомим компонентом, уособлюючи актуальні для авторської особистості поняття [5] і відповідно створюючи найрізноманітніші асоціативні зв'язки та символні конгломерати у свідомості читача [10]. З огляду на це в другій половині ХХ століття з'явилися ґрунтовні дослідження класика ономастичної науки члена-кореспондента НАН України Ю. Карпенка, російських (Е. Магазаник, В. Михайлов, О. Фоякова та ін.) і вітчизняних мовознавців (Л. Белей, В. Калінкін, Л. Колоколова, В. Лучик, Т. Ковалевська, М. Мельник та ін.). На особливу увагу заслуговують праці, присвячені вивченню поетичної онімії, бо саме поезія виступає «формою творчого пізнання світу», його глибинного осмислення й інтерпретації. В цьому напрямі вирізняються розробки, присвячені онімній архітектоніці Л. Українки (Т. Крупеньова), Л. Костенко (М. Мельник), Я. Славутича (Л. Селіверстова), Є. Маланюка (Г. Мельник), М. Вінграновського (О. Коваль, І. Гапеева) та інших відомих українських поетів. У цих межах не можна обійти творчість Василя Стуса, життя і поетичний доробок якого неодноразово ставали предметом наукового аналізу (Л. Волинська, Т. Гундорова, О. Давидова, Б. Рубчак, Ю. Шевельов). З'явилася й низка розвідок, де проаналізовано окремі особливості поетичного мовлення В. Стуса на лексичному (Г. Віват, Л. Оліфіренко), словотвірному (Г. Шміло), синтаксичному (Д. Данильчук, Ю. Остапчук) й фонетичному (А. Бондаренко) рівнях. Також відзначимо й спостереження над уживанням окремих власних назв у поезіях В. Стуса (Ю. Браїлко, Ю. Карпенко, Г. Мельник). Проте спеціальні дослідження всього онімного простору поезій В. Стуса, систематизація й класифікація складників авторського поетонімікону, виокремлення концептуальних онімних концентрів ще не проводилися, що визначає загальну **актуальність** пропонованої статті й релевантність фактичної бази, яка засвідчує оригінальність онімних варіацій, увиразнюючи роль пропріальної лексики в системі ідіостилі митця.

З огляду на зазначене мета статті полягає у виокремленні найчастотніших онімів у поезії Стуса, які виступають потужними маркерами його ідіолекту і виявляють характерні поняттєві концентри його світовиміру. Аналіз скеровано на систематизацію, встановлення динаміки уживань власних назв та виокремлення пріоритетних онімних розрядів. Для досягнення цієї мети вирішено такі завдання: описано структуру онімікону поезій В. Стуса та висвітлено динаміку вживань онімів різних розрядів; з'ясовано та систематизовано наповнення антропонімного й топонімного секторів онімного простору творів В. Стуса; виокремлено й кваліфіковано функційну специфіку інших розрядів пропріальної лексики в поетоніміконі письменника; доведено питому вагу онімів в ідіостилі В. Стуса; здійснено спробу виявити відмінності між когнітивною структурою індивідуального та художнього ономастичного.

Відповідно до цього об'єктом пропонованої статті став ідіостиль В. Стуса, предметом — структура онімного простору творів поета. Джерельною базою роботи стали всі поетичні твори В. Стуса, де шляхом суцільної вибірки із цих текстів та їх варіантів (близько 1200 сторінок) виокремлено понад 900 випадків уживань майже 400 власних назв різних розрядів.

Вибір методів дослідження зумовлено загальною метою та завданнями статті. Провідними стали загальнонаукові методи індукції та дедукції, залучені для систематизації та виокремлення спільних і специфічних характеристик онімів у поетичному контексті, а також описовий метод, застосований для висвітлення загальних закономірностей творчості В. Стуса та встановлення лінгвістичної характерології його поетичного доробку. Використано й спеціальні методи дослідження, серед яких застосовуємо контекстуально-інтерпретаційний та компонентний аналіз для з'ясування семантичного навантаження онімів у поетичному творі та їхньої функційно-стилістичної оригінальності. Залучено також кількісний аналіз, який дав змогу виявити обсяг різних онімних секторів у межах усього онімного простору, що висвітлило загальні тенденції онімної динаміки у творах В. Стуса.

Наукова новизна статті, насамперед, полягає в доведенні провідного характеру онімного складника у структурі творів та загалом в ідіолекті В. Стуса. Зокрема, описано наповненість цього простору онімами різних класів, систематизовано наявні онімні одиниці всіх творів поета; встановлено актуальні й периферійні сегменти авторського поетонімікону та пояснено їхню роль у творчій концепції автора.

Теоретичне значення праці виявляється в уточненні поглядів на роль власних назв у поетичному мовленні в цілому та в ментальному лексиконі В. Стуса зокрема. Отримані результати прислужаться в теорії та практиці літературної ономастики, стануть у нагоді для подальших розробок у галузях лексикології й стилістики української мови, а також когнітивної ономастики. Практичне значення роботи визначається можливістю використання її результатів і залученого фактичного матеріалу при вивченні лексики та стилістики в курсі сучасної української мови, у спецкурсах з поезики та літературної ономастики, при розгляді особливостей поетичної

творчості В. Стуса, укладанні словників мови письменників та при написанні кваліфікаційних робіт студентів філологічного фаху.

Розпочинаючи аналіз власних назв у межах художнього твору, варто звернути увагу на те, що практично всі оніми у поезіях В. Стуса є стилістично навантаженими, поліфункційними [2], характеристичними [1, с. 8–10], тобто, за Ю. Карпенком, використаними у межах ліричного принципу онімного конструювання [6, с. 11–12] навіть тоді, коли вони виконують свою пряму функцію іменування об'єкта, оскільки сама поява власної назви в контексті художнього (а поетичного — насамперед) вже виступає своєрідним тригером (див. теорію нейролінгвістичного програмування [7], який зосереджує, концентрує увагу читача, чітко визначаючи базові орієнтири авторського менталітету. О. Карпенко з цього приводу справедливо зауважила, що без аналізу власних назв «справжнє розуміння тексту, його глибинних, підтекстових змістових шарів просто неможливе. Власні назви в тексті дають неоціненну інформацію для інтерпретації цього тексту, нерідко й таку, що іншими способами в тексті не виражена» [3, с. 69]. Вчені також зазначають, що оніми в художньому тексті (далі — ХТ) відрізняються принципово динамічністю змісту, а в їхній семантичній структурі домінують «поетичні» смисли [2]. Інформаційна й емоційна насиченість, потенційно притаманна оніму, робить його важливим засобом смислової та естетичної виразності ХТ, що цілком справедливо і для творів В. Стуса, де аналіз онімікону дає змогу встановити контакт-генетичні зв'язки, що були визначальними для становлення і формування особистості митця, його «формальні першовзірці» [9] та «духовні орієнтири» [11].

Здійснений нами аналіз онімного простору поезій В. Стуса дає підстави для виокремлення таких актуальних для ідіостилу письменника онімних різновидів: антропоніми (реальні та вигадані), розподілені нами на антропоніми українського й неукраїнського кола; топоніми, представлені назвами українського та неукраїнського топонімії; оніми античного і біблійного (відповідно Старого й Нового Завітів) кола (теоніми, міфотопоніми), астроніми, хрононіми, ідеоніми й ергоніми.

У межах домінувального у творчості В. Стуса українського антропонімного кола виокремлюємо іменування постатей української історії й культури, серед яких, у свою чергу, вирізняємо антропоніми на позначення реальних осіб та іменування ірреальних, вигаданих героїв тощо: *Так хочеться позжити хоч годинку, / коли моя розвіється біда. / Хай прийдуть в гості Леся Українка, / Франко, Шевченко і Скворода* [12, т. 2, с. 15]; *Не можу я без посмішки Івана / оцю сльотаву осінь пережить* [12, т. 1, кн. 1, с. 93–94] (про Івана Світличного); *Тут поживи — і видасться тобі, / що й досі Україна солов'їна, / і промайне за крутояром Мавка, / до вівери ці руки простягне, / і звук сопілки лує з-над узгір'я: / от-от сюди накопиться Лукаш* [12, т. 1, кн. 1, с. 131].

Отже, у В. Стуса 121 раз було вжито 85 антропонімів українського кола, де переважають антропоніми — номінації поетів (12) та історичних діячів (18). Меншою мірою представлено антропоніми номінації письменників (5) та інших діячів культури (4). Переважає більшість прізвиськ українських поетів та письменників, ужитих у поетичних текстах В. Стуса, — це класики XVIII та XIX ст. (*Скворода, Шевченко, Франко, Леся Українка*), а також поети й письменники XX ст. (*Зеров, Остап Вишня, Корнійчук, Вінграновський, Холодний*). Найчастіше згадується *Тарас Шевченко* (14), *Григорій Скворода* (8), *Микола Зеров* (4). Репрезентативною є й група іменувань українських історичних діячів (18), серед яких домінують ключові постаті української історії XVI ст. (*Северин Наливайко*), XVII–XVIII ст. (*Петро Конашевич-Сагайдачний, Петро Дорошенко, Петро Калнишевський, Іван Мазепа, Петро Полуботок*), XIX ст. (*Устим Кармалюк*) та XX ст. (*Симон Петлюра, Степан Бандера*). Виокремлюємо й іменування конкретних людей з оточення поета, його особистих знайомих та родичів (41).

Зауважимо, що зафіксовані антропоніми практично ніколи не виконують суто номінативної функції, не виступають елементарними локально-темпоральними подієвими орієнтирами, вони завжди виконують надважливу роль центрів авторської уваги, маркерів ідіологічної системи митця, ціннісних пріоритетів його ментального простору. У переважній більшості — це позитивно конотовані оніми. Звертаємо увагу на концептуальну відмінність між структурою реального індивідуального ономастикону та художнього, ірреального ономастикону митця, розглянутих з позицій когнітивної ономастики. Нагадаємо, що О. Карпенко, кажучи про структуру індивідуального ономастикону, виокремила дев'ять фреймів-складників: антропонімічний, топонімічний, теонімічний, ергонімічний, космонімічний, зоонімічний, хремадонімічний, хрононімічний та ідеонімічний [4]. Дослідниця зауважила, що основним вважається антропонімічний індивідуальний фрейм (або, за М. Торчинським, — вітонімічний фрейм [12], який складається з чотирьох кіл. Найближче коло становлять наймення членів своєї родини, близьких друзів, друге коло — наймення людей, яких власник ментального лексикону знає особисто (антропоніми: імена, імена по батькові, прізвиська, інколи прізвиська однокласників, однокурсників, співробітників, сусідів, колег за фахом та ін.), третє — наймення історичних осіб, четверте — антропоніми, що цей ментальний лексикон оточують, але до нього не входять, тобто це — потенційні члени ментального лексикону [4]. Тоді фіксуємо, що у В. Стуса як митця, поета в першому ментальному

колі перебувають антропоніми, які в архітектоніці індивідуального ономастикону існують у третьому ментальному колі, імена ж близьких поета складають передостаннє коло антропонімного фрейму. Ці факти, на нашу думку, потребують подальшого дослідження, пояснення художньої трансформації ментальних інтерпретацій, у межах яких відбувається своєрідний «ментальний зсув» пріоритетів, переструктурування домінувальних понять.

До другої групи уналежнюємо антропоніми-іменування реальних постатей неукраїнського (світового) культурно-історичного кола та, за аналогією до попередньої групи, встановлюємо й антропоніми ірреальні, найчастіше репрезентовані іменуваннями літературних героїв: *Осика хить і хить. / Поскрипує, нагляда / Враз випірне з води / І Моцарта свистить* [12, т. 3, кн. 1, с. 178]; *Мій добрий Фавст! Мій радісний причале ! / Із Мефістофелів — мій киль приймає* [12, т. 1, кн. 2, с. 221].

Найчастотніші антропоніми неукраїнського кола — *Гете* (5) та номінації його персонажів (*Мефістофель*, *Фавст* по 5 уживань), *Шекспір* (2), *Бетховен* (5). Такі оніми трохи поступаються антропонімам українського кола за кількістю (73) та частотою вживання (111 разів), але вони доволі близькі до антропонімів українського кола за співвідношенням денотатів (переважають номінації поетів (16) як утілення професійного інтересу В. Стуса), проте лише 11 лексем, що номінують політиків радянських часів (*Ленін*, *Сталін*, *Брежнєв*). Зафіксовано й пропріальні іменування художників (7), композиторів (4), філософів (4), історичних діячів (5). Антропоніми «неукраїнського кола» також скеровані на здійснення образної експансії, виконують роль фундаментальних морально-етичних орієнтирів у системі авторського ідіолекту, як правило, позитивно конотованих, звичайно, за винятком прецедентних імен радянської епохи.

Друге місце в онімній структурі поезій В. Стуса належить топонімній лексиці, що становить репрезентативний клас онімів як за кількістю (161), так і за частотністю вживання (475). При цьому кількість назв українського топосу (80) понад удвічі перевищує кількість назв російського топосу (32) та втричі — кількість назв «світового» топосу (29), що засвідчує актуальність українського локусу для світоглядних позицій митця.

Найчастотнішими топонімами є географічні назви українського топосу *Україна / Вкраїна* (94), *Київ* (30), *Дніпро* (40), котрі виступають знаками, репрезентантами України. Підвищена частотність цих онімів та їхня перевага в загальній топонімичній амплітуді свідчать про вагомість для поетичного світу В. Стуса концепту **Україна** у всьому розмаїтті його онімних виявів. Ужиті в поезіях В. Стуса власні назви, що позначають об'єкти у межах Києва, формують авторський київський топос, що складається з 33 топонімів, ужитих 71 раз. Найчастіше у поетичних текстах В. Стуса згадується *Софійський собор (Софія)* — 15 разів, *Хрещатик* (9), *Володимирська / Володимирова гірка / гора* (5), *Святошин* (5). Рідше згадуються *Брест-Литовський проспект / тракт, Видубичі, Дарниця, Труханів острів* (по 3 рази), *міст Патона* (2); *Колісь мене ти, Київ, визубриш / на ребрах прибережних круч...* [12, т. 1, кн. 2, с. 62]; *Як гостро сколотий уламок, / що білим боєм голубів, / підвієся Ярославів замок / і в серце ніж мені встроїмив. / Завійно-голуба Софія, / не видзвонена голубим, / до мене бігла, наче мрія, / і виривалася з обійм. / А на Михайловім узгір'ї, / на Володимира гори / мені світило надвечір'я, / зорю клечавши до зорі* [12, т. 3, кн. 2, с. 154–155].

Далекий топос цікавий поетові тільки тоді, коли пов'язаний з його власним життям чи життям близьких йому людей. Інші (неукраїнські) топоси цікавлять поета переважно у зв'язку з Україною; в момент біографічної заглибленості в неукраїнський топос (Урал під час служби в армії, Колима в період заслання) та для передачі культурних смислів, метонімічно пов'язаних з певними топонімами. Тут найчастотнішим онімом є *Коліма* (11) та *Сибір* (12).

Третє місце в системі онімних пріоритетів В. Стуса посідають оніми античного кола, найчастіше вжиті в усталеному символічному значенні: *Афродіта* «красуня», *Пегас* «поетичне обдарування», *Харон* «смерть», *Елізій / Елізіум* «царство краси». Проте трапляються й індивідуально-авторські трансформації власних назв античного кола, які породжують незвичне, характерне лише для конкретного контексту значення оніма. Втім, ці модифіковані значення ґрунтуються на розвитку традиційної семантики власної назви, інтерпретованої через призму авторських переживань: «слідчий на допиті», харони «санітари»; *Елізій / Елізіум* «щось далеке й недосяжне, як потойбічний світ» та «тюремний світ, схожий на царство мертвих». Характерним для Стусової поезії є й уживання міфонімів античного кола, пов'язаних зі світом мертвих (*Стікс, Лета, Орфей, Еврідіка, Тартар*), що в цілому переважають у межах зазначеної групи (міфонім *Харон*, міфотопоніми *Стікс, Лета, Елізіум*): *Пітьма тайгова — як Елізіум, / модрична глиця — ніби сліз / окапини* [12, т. 1, кн. 2, с. 63]; *Чорну гору перейди, / брід знайди у водах Стікса* [12, т. 3, кн. 2, с. 268].

Найчастотнішими онімами біблійного кола у поетичних текстах В. Стуса є власні назви, джерелом яких стало Євангеліє: іменування місця страждань Ісуса — *Голгофа* (12), номінації самого *Христа* (10) та *Іуда / іуда* як символ зради (10). Практично в усіх Стусових контекстах *Голгота / Голгофа* постає не як назва місця страти Ісуса, а в переносному значенні — як символ страждань та смерті в ім'я високої мети: *Так славно він життя своє прожив, / на*

многотрудну стаючи *Голготу*, / зустрів належне був страсну суботу, / а вдосвіта, стражденний, опочив [12, т. 3, кн. 2, с. 189]; ти переконуєш кожного, / що більше немає віри — / ні в Господа Бога, / ні в пришестья Христа, / ні в єдинопрестольну високу мудрість [12, т. 3, кн. 2, с. 258]. Причинами ж високої частотності оніма *Іуда* є апелювання слова у мові, набуття ним значення «зрадник» та важливість поняття «зрада», «зрадник» для етичних принципів В. Стуса: *Де суть моя? Де груди? / Де очі? Біль мій де? / Світ — «здох старий Іуда, / новий Іуда йде»* [12, т. 1, кн. 2, с. 210].

Наприкінці онімної систематики Стусових пріоритетів перебувають астрономі (18), серед яких домінують назви найпомітніших та найвідоміших небесних об'єктів-орієнтирів: *Чумацький Віз* (Велика Ведмедиця), *Чумацький Шлях*, сузір'я *Козерога: Оськаженний од морозу, / од вигорбілої землі / котився за Чумацьким Возом...* [12, т. 1, кн. 2, с. 193]; *Навкруг землі мої кружляли мрії, / і в серце злюнав хвилями Дніпро. / Планета вся — один Чумацький шлях — / зорить у ніч тривожними очима* [12, т. 1, кн. 1, с. 141]. Тільки не кажи, що до старого / Нам не буде більше вороття — / Там в сузір'ї сивім *Козерога* / Висне сум за втраченим життям <...> [12, т. 1, кн. 2, с. 18]. Узагалі вибір та частотність зафіксованих у поезіях В. Стуса астрономів зумовлено низкою причин: відомість небесного об'єкта, його актуальність для індивідуального світу творця, етноспецифічність і можливість використовувати його мотивацію як основу для створення образу.

Завершують онімну парадигму поезій В. Стуса хрононіми та незначні ідеоніми й ергоніми, які, в цілому, виконують роль хронотопів із певним символічним субстратом.

Таким чином, пропріальні назви у поетичних текстах В. Стуса використовуються не лише у своїй первинній функції ідентифікації об'єктів, а й у створенні максимально образних стилістичних моделей і номінацій, що увиразнює потужний стилістичний потенціал цього лексичного класу. В таких випадках актуалізуються конотативні семи значенневої структури онімів, виявляючи специфіку авторського ідіолекту та увиразнюючи роль онімів у його систематиці. Пріоритетними розрядами онімної лексики виступають антропоніми й топоніми як фундаментальні концентри ідіостилію митця, увиразнюючи надважливі для нього поняття й події. В цьому ж аспекті на увагу заслуговують і оніми античного й біблійного кола як символічні маркери відповідних творів.

Перспективи подальшого опрацювання обраної нами проблематики вбачаємо у проекції авторської методики дослідження письменницького поетонімікону на творчість як класиків красного письменства, так і представників сучасного літературного процесу, що в цілому поглибить розуміння лінгвістичних вимірів літературної творчості в цілому та її онімних складників зокрема, а також прислужиться в укладанні словників ідіолектів письменників. Крім того, розробка зазначеної проблематики сприятиме поглибленню знань про роль пропріальних назв у когнітивних процесах.

Література

1. *Белей Л. О.* Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX–XX ст. : [монографія] / Л. О. Белей. — Ужгород : Патент, 1995. — 119 с.
2. *Калинкін В. М.* Поетика оніма : [монографія] / В. М. Калинкін. — Донецьк : Юго-Восток, 1999. — 408 с.
3. *Карпенко О. Ю.* Про літературну ономастику та її функціональне навантаження / О. Ю. Карпенко // *Записки з ономастики.* — Одеса : Астропринт, 2000. — Вип. 4. — С. 68–74.
4. *Карпенко О. Ю.* Проблема когнітивної ономастики : [монографія] / О. Ю. Карпенко. — Одеса : Астропринт, 2006. — 328 с.
5. *Карпенко Ю. А.* Специфика имени собственного в художественной литературе / Ю. А. Карпенко. — *Onomastica.* — 1986. — Т. 31. — S. 5–22.
6. *Карпенко Ю. О.* Літературна ономастика зб. статей. — Одеса : Астропринт, 2008. — 328 с.
7. *Ковалевська Т. Ю.* Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування : [монографія] / Т. Ю. Ковалевська. — Одеса : Астропринт, 2008. — 344 с.
8. *Коваль О. В.* Функціонально-стилістичні особливості вживання онімів у поетичних творах М. Вінграновського / О. В. Коваль, І. М. Гапєєва // *Мова.* — Одеса : Астропринт, 2016. — № 25. — С. 68–71.
9. *Олефіренко Л.* Функція антитези у ліричних творах Василя Стуса / Л. Олефіренко // *Донецький вісник наукового товариства імені Шевченка.* Літературознавство. — Донецьк : Український культурологічний центр, 2007. — Т. 17. — С. 138–142.
10. *Петрова Л. П.* Власне ім'я як засіб інтелектуалізації поетичного мовлення (на матеріалі поезій Ліни Костенко) : автореф. дис. ... канд. філол. н. : 10.02.01 — українська мова / Л. П. Петрова. — Х., 2003. — 18 с.
11. *Прасалова В.* Поезія В. Стуса у контексті національного літературного дискурсу / В. Прасалова // *Донецький вісник наукового товариства імені Шевченка.* Літературознавство. — Донецьк : Український культурологічний центр, 2007. — Т. 17. — С. 71–81.
12. *Стус В.* Твори : у 4 т., 6 кн. / Василь Стус. — К. : НАНУ, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. — Львів : Просвіта, 1994–1999.
13. *Торчинський М. М.* Структура онімного простору української мови. Ч. II : Функціонування власних назв : [монографія] / М. М. Торчинський. — Хмельницький : ХНУ, 2009. — 454 с.

References

1. Beley, L. O. (1995), *Functional and stylistic possibilities of the Ukrainian literary anthroponymy of XIX–XX cc.* [Funkcional`no-stylistychni mozhylyvosti ukrajins`koho literaturno-khudozhn`oho antroponimiji XIX–XX st.], Patent, Uzhgorod, 119 p.
2. Kalinkin, V. M. (1999), *Onim Poetics [Poetika onima]*, Yugo-Vostok, Donetsk, 408 p.
3. Karpenko, O. Yu. (2000), «On literary onomastics and its functionality», *Opera in onomastica* [«Pro literaturnu onomastyku ta jiji funkcional`ne navantazhennia», *Zapysky z onomastyky*], Odessa, No. 4, pp. 68–74.
4. Karpenko, O. Yu. (2006), *Cognitive onomastics problematics [Problematyka kognityvnoji onomastyky]*, Astroprint, Odessa, 328 p.
5. Karpenko, Yu. A. (1986), «Proper name specification in fiction», *Onomastica* [«Specifika imeni sobstvennogo v khudozhestvennoj literature», *Onomastica*], Moscow, vol. 31, pp. 5–22.
6. Karpenko, Yu. O. (2008), *Literature onomastics : a collection of articles [Literaturna onomastyka : zb. statej]*, Astroprint, Odessa, 328 p.
7. Kovalevs`ka, T. Yu. (2008), *Communicative aspects of neurolinguistic programming [Komunikatyvni aspekty nejrolingvistychnogo programuvannia]*, Astroprint, Odessa, 344 p.
8. Koval, O. V., Gapyeyeva, I. M. (2016), «Functional and stylistic features of the use of onyms in poetic texts by M. Vingranovsky», *Mova / Language* [«Funkcional`no-stylistychni osoblyvosti vzhyvannia onimiv u poetychnykh tvorakh M. Vingranovs`koho», *Mova : naukovo-teoretychnyj chasopys z movoznavstva*], Astroprint, Odessa, No. 25, pp. 68–71.
9. Olefirenko, L. (2007), «Antithesis function in verses by Vasyl Stus», *Donetsk Journal of the Shevchenko Scientific Society. Literature* [«Funkcija antytezy u lirychnykh tvorakh Vasylia Stusa», *Donec`kyj visnyk naukovoogo tovarystva imeni Shevchenka. Literaturoznavstvo*], Donec`k, vol. 17, pp. 138–142.
10. Petrova, L. P. (2003), *Proper name as a means of poetic language intellectualization (based on the poetry by Lina Kostenko) : Author's thesis [Vlasne im'ja jak zasib intelektualizaciji poetychnogo movlennia (na materialy poezij Liny Kostenko) : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk]*, Kharkiv, 18 p.
11. Prosolova, V. V. (2007), «Stus poetry in the national literary discourse context», *Donetsk Journal of the Shevchenko Scientific Society. Literature* [«Poezija V. Stusa u konteksti nacional`nogo literaturnogo dyskursu», *Donec`kyj visnyk naukovoogo tovarystva imeni Shevchenka. Literaturoznavstvo*], Donec`k, vol. 17, pp. 71–81.
12. Stus, V. (1994–1999), *Compositions : in 4 vol., 6 books [Tvory : u 4 t., 6 kn.]*, NAS of Ukraine, Shevchenko Institute of Literature, Prosvita, Kyiv, L`viv.
13. Torchyns`kyj, N. M. (2009), *Ukrainian onim space structure, part II : Proper names functions [Struktura onimnogo prostoru ukrajins`koho movy, ch. II : Funkcionuvannia vlasnykh nazv]*, KhNU, Khmelnyc`kyj, 454 p.

ЛУПОЛ Алла Викторовна,

старший преподаватель кафедры украиноведения и лингводидактики Одесской национальной академии пищевых технологий имени М. В. Ломоносова; ул. Канатная, 112, г. Одесса, 65039, Украина; тел.: +38 066 7941087; e-mail: ali_ka5@mail.ru; ORCID ID: 0000-0001-7423-0800

ОНИМНЫЕ ДОМИНАНТЫ В ИДИОЛЕКТЕ В. СТУСА

Аннотация. *Цель* статьи состоит в определении наиболее частотных онимов в поэзии В. Стуса, которые выступают яркими маркерами идиолекта писателя и выявляют характерные понятийные концентры его мировосприятия. Анализ направлен на систематизацию, установление динамики использования и определение доминантных онимных разрядов в поэтическом наследии В. Стуса. **Объектом** изучения являются имена собственные в идиостиле В. Стуса, **предметом** — структура онимного пространства произведений поэта. Для получения достоверных данных в работе использованы **методы** описания, индукции и дедукции, количественного анализа, а также компонентный и контекстуально-интерпретационный методы. **Результатом** работы стало всестороннее обоснование важности онимного компонента в идиостиле поэта и определение приоритетов поэта в использовании собственных имён. **Выводы:** основные разряды собственных имён в творчестве В. Стуса сконцентрированы в антропонимном и топонимном сегментах авторского ономастического пространства, но и другие разряды собственных имён также активно функционируют и выступают маркерами его идиолектной специфики.

Ключевые слова: онимное пространство, антропоним, топоним, теоним, идиолект, В. Стус.

Alla V. LUPOL,

PhD in Linguistics, senior lecturer, M. V. Lomonosov Odessa National Academy of Food Technologies; 112 Kanatnaya St., Odessa, 65039, Ukraine; tel.: +38 066 7941087; e-mail: ali_ka5@mail.ru; ORCID ID: 0000-0001-7423-0800

ONYM PRIORITIES IN VASYL STUS IDIOLECT

Summary. The *purpose* of the article is to determine the most frequent onyms in Vasyl Stus poetry, which serve as bright markers of the writer's idiolect and reveal characteristic conceptual concentrers of his worldview. The analysis aims to organize and to establish the dynamics of usage and to identificate the

priority of onym levels in the poetic heritage of Vasyl Stus. In accordance with this the idiostyle of V. Stus became the *object* of the article, the *subject* is the onym space structure of the poet's works. To obtain reliable data the *methods* of description, induction and deduction, quantitative analysis were used, as well as component and contextually-interpretative methods. The *result* of this work is a full justification of the importance of onym component in the poet's idiostyle and the identification of the foreground proper names used in his works. *Conclusions*: The main levels of proper names in the works of Vasyl Stus are concentrated in anthroponymic and toponymic segments of the writer's onym space, but other levels of proper names also actively operate and serve as markers of his idiolect specifics.

Key words: onym space, anthroponym, toponym, theonym, idiolect, V. Stus.

Статтю отримано 25.10.2016 р.

УДК 811.161.2'373.42:821.161.2...А/Я.08:531.111

НЕМИРОВСЬКА Олександра Федорівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського; вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна, 65020; тел.: +38 067 9681993; +38 048 7060843; e-mail: Layma-59@mail.ru; ORCID ID: 0000-0001-9638-152X

ТЕМПОРАЛЬНА ЛЕКСИЧНА ПАРАДИГМА ЯК АКТУАЛІЗАТОР ХУДОЖНЬОГО ЧАСУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ В. МАЛИКА «КНЯЗЬ ІГОР»)

Анотація. Стаття присвячена вивченню ролі темпоральної лексичної парадигми в історичному романі В. Малика «Князь Ігор». *Предметом* аналізу є функціональне навантаження, особливості вживання, стилістичні конотації, експресивний, образний потенціал, варіативність компонентів темпоральної лексичної парадигми. Уживання тих чи інших лексем залежить від тематики твору, авторського задуму, що й зумовлює функціонування певних лексем, організацію особливостей цього лексичного плату. Використання кожної лексеми є чітко продуманим, кожна з них ілюструє широкий спектр образних і експресивних трансформацій, а також тісну взаємодію з іншими лінгвістичними та екстралінгвістичними факторами. *Результати* семантичного аналізу темпоральної лексичної парадигми свідчать про наявність значного конотативного потенціалу з активованим стилістичним, експресивним компонентом практично у кожній з лексем, що максимально поглиблює його узуальне значення. Встановлено діапазон, насиченість і перспективи образних трансформацій, залежність компонентів парадигми не лише від лінгвоментальних стратегій автора, а й від екстралінгвістичних факторів. Основний *висновок* полягає в тому, що темпоральна лексична парадигма виконує текстоутворюючу, характеристичну, хронотопічну, експресивну, виразову функції, сприяє розкриттю підтексту й авторської концепції.

Ключові слова: темпоральна лексика, темпоральна лексична парадигма, онімний масив, художній час, художній хронотоп, художній контекст.

Постановка проблеми. Одними з основних компонентів художнього твору є час і простір. «Часові і просторові координати є не тільки каркасом твору, але й одним із дійових засобів організації його змісту [4, с. 228]. Просторово-часові уявлення письменника визначають своєрідність структури його твору, вони є основою композиції [1, с. 97].

Вивчення мовних засобів утворення художнього часу (ХЧ) є однією з важливих проблем сучасного мовознавства. Категорія часу в різних своїх аспектах — філософському, історичному, лінгвістичному — тісно пов'язана з природою художнього твору «Категорія часу тісно пов'язана з екзистенцією людини, її світосприйняттям, історичними процесами, що відбуваються, загальним прискоренням ритму життя (...) Для поета, письменника час (...) пов'язаний із життям самої людини, суспільства, з історією країни» [3, с. 175]. Зазначена проблема знаходиться в колі уваги таких учених, як Т. О. Андрєєва, С. О. Бабушкін, М. М. Бахтін, І. Р. Гальперін, Д. С. Лихачов, Ю. М. Лотман, Л. А. Приходько, Ю. І. Селєзньов, О. В. Спачіль, М. І. Шапошникова та ін. Дослідження проводяться, в основному, на матеріалі російської та західноєвропейських літератур. У контексті української літератури дослідження здійснено на матеріалі поетичної творчості Лесі Українки [8] і В. Сосюри [7]. Майже недослідженим залишається аспект функціонування ХЧ, мовних засобів його утворення в жанрі історичної прози, поезії, драматургії. Саме це й зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Історичний роман В. Малика «Князь Ігор» [5], що послужив **матеріалом** розвідки, відтворює події XII століття — історичний похід новгород-сіверського князя Ігоря Святославича на